

Pretendenta reputācija publiskajos iepirkumos un iespēja to atjaunot

Sabiedrībā ik pa brīdim izskan sašutums par to, ka uzņēmējs, kura reputācija radījusi vismaz diskusijas, ir pasludināts par kāda iepirkuma uzvarētāju. Taču tie, kuri ir saskārušies ar publisko iepirkumu procedūru, zina – ne katrs uzņēmējs, kura reputāciju kāda sabiedrības daļa varētu apšaubīt, ir izslēdzams no iepirkumu procedūras.

Vārdnīcā reputācija ir definēta kā “sabiedrībā izplatīts vērtējošs uzskats par kādu cilvēku, tā īpašībām, darbības nozīmīgumu”.

No minētā var secināt, ka tas, vai personai ir slikta, laba vai izcila reputācija, ir atkarīgs tieši no sabiedrībā tobrīd valdošajiem priekšstatiem par to, kas ir ētiski un pieņemami un kas, tieši pretēji, personu vai uzņēmumu identificē kā tādu, kuram ir “slikta reputācija”.

Filozofijas doktore un profesore Skaidrīte Lasmane reiz, jautāta par reputācijas jēdzienu, ir norādījusi: “Reputācijas zaudēšanai pamatā ir kāds fakts. Tas vai nu ir bijis kaut kas pretlikumīgs, vai ar morāli nav līgā, vai kaut kas solīts un neizdarīts. Var būt arī ļoti daudzi mazi iemesliņi, kas summējas kopā. Tā ka reputācija ir tikai vērtējums un secinājums.”

Piekrītot, ka reputācijas zaudējuma pamatā ir fakts, jautājums, uz kuru ir jāatbild publisko iepirkumu kontekstā, ir šāds: vai konkrētais fakts ir pietiekams pamatojums tam, lai iestāde izslēgtu pretendentu vai kandidātu no dalības iepirkumā?

Reputācijas izvērtēšana

Pienākums vērtēt to, vai pretendentam vai kandidātam ir “laba reputācija”, [Publisko iepirkumu likumā](#) (turpmāk – PIL) nav tieši noteikts.

Savulaik, debatējot par to, kā izvērtēt pretendenta reputāciju, nozares speciālisti noraidīja ideju par to, ka PIL jāiekļauj tiesības izslēgt pretendentu vai kandidātu “sliktas reputācijas dēļ” vai pienākums “vērtēt pretendenta reputāciju”, jo šādi formulējumi viņiem šķita abstrakti. Proti, attiecīga regulējuma ieviešana radītu risku, ka pretendenti vai kandidāti tiktu pakļauti subjektīvam vērtējumam un/vai vērtējumam, kas pamatots ar nepierādītu plašsaziņas līdzekļos izskanējušu informāciju.

Nemot vērā minēto, kritēriji, saskaņā ar kuriem kāds pretendents vai kandidāts nav atzīstams par pretendentu vai kandidātu ar labu reputāciju, ir apkopoti [PIL 42. pantā](#).

Atbilstoši šim likuma pantam pasūtītājs ir tiesīgs izslēgt kandidātu vai pretendentu no turpmākās dalības iepirkuma procedūrā, ja par viņu ir konstatēts kāds no likumā uzskaitītajiem negatīvajiem faktiem. Piemēram, ja tiek konstatēts, ka attiecībā uz pretendentu vai kandidātu, vai ar to saistītajām un pantā uzskaitītajām personām ir stājies spēkā notiesājošs spriedums vai prokurora priekšraksts par sodu norādītajos noziedzīgajos nodarījumos. Tāpat tiek izslēgti pretendenti vai kandidāti, kuriem ir nodokļu parādi vai kuriem ir stājies spēkā nepārsūdzams spriedums vai kompetentās iestādes lēmums, ar ko tie atzīti par vainīgiem vai atbild par naudassoda samaksu saistībā ar noteiktiem konkurences tiesību pārkāpumiem.

PIL 42. pantā uzskaitīti gadījumi, kuros sabiedrība ir atzinusi – šis negatīvais fakts liedz uzskatīt, ka personai ir laba reputācija.

Iepriekšminētos piemērus var uzskatīt par tādiem, kuros negatīvā fakta esamība ir visnotaļ galīga. Fakts, ka persona ir notiesāta, ir viegli konstatējams un nemainīgs (ja neiedziļināties kriminālprocesuālās niansēs un PIL noteikto izņēmumu un “noilgumu” gadījumos).

Pasūtītāja novērtējuma brīvība

Diskusijas starp uzņēmējiem un pasūtītājiem biežāk raisa daži citi PIL 42. pantā norādītie pretendenta vai kandidāta izslēgšanas pamati.

Piemēram, atbilstoši PIL 42. panta otrās daļas 9. punktam pretendentu vai kandidātu var izslēgt no dalības iepirkumā, ja “pasūtītājs to ir norādījis paziņojumā par līgumu vai iepirkumu procedūras dokumentos un ar jebkādiem atbilstošiem līdzekļiem var pierādīt, ka kandidāts vai pretendents savā profesionālajā darbībā ir pieļāvis tādus būtiskus pārkāpumus, kuru dēļ ir pamatoti apšaubāma tā godprātība atbilstoši izpildīt iepirkuma līgumu vai vispārīgo vienošanos”.

Tāpat PIL 42. pants paredz pretendenta izslēgšanu tad, ja pasūtītāja rīcībā ir pietiekami pārliecinošas norādes, lai secinātu, ka šī persona ar citiem piegādātājiem ir noslēgusi vienošanos, kas vērsta uz konkurences kavēšanu, ierobežošanu vai deformēšanu, u.c. gadījumos, kad pasūtītāja rīcībā nav kompetentās iestādes lēmuma vai tiesas sprieduma, bet ir tikai pierādījumu kopums.

Likumdevējs šādu iespēju ir ietvēris PIL, jo praksē bieži mēdz gadīties, ka pasūtītājam jau ir zināma tāda informācija par kandidātu vai pretendentu, kas liek apšaubīt tā spējas izpildīt līgumu, bet nav iespēju un līdzekļu šādu kandidātu vai pretendentu izslēgt no iepirkuma procedūras.

Vienlaikus jānorāda, ka PIL neuzliek pasūtītājam pienākumu meklēt, ievākt vai pieprasīt minēto informāciju. Pasūtītājam jāvērtē tikai tā informācija, kas jau ir viņa rīcībā.

Normas formulējums ļauj secināt, ka norādītie izslēgšanas iemesli pasūtītājam dod plašas iespējas vērtēt savā rīcībā esošo informāciju un šim vērtējumam ir jābūt rūpīgam un objektīvam ne tikai tāpēc, ka tas ietekmē kandidātu vai pretendentu, bet arī tāpēc, ka tieši pasūtītājs ir atbildīgs par nepamatota lēmuma sekām.

Iespēja atjaunot reputāciju

Lai gan no iepriekšminētā var rasties iespaids, ka PIL pasūtītājam piešķir visnotaļ plašu rīcības brīvību, PIL ietver mehānismu, ar kura palīdzību kandidāti vai pretendenti var cīnīties pret izslēgšanu no iepirkuma procedūras.

Proti, PIL 43.pants paredz pretendenta vai kandidāta tiesības pasūtītāja noteiktajā termiņā iesniegt skaidrojumu un pierādījumus, kas apliecina kandidāta vai pretendenta uzticamību.

Vispirms jāatzīmē, ka PIL šīs tiesības nepiešķir visos izslēgšanas gadījumos, bet tikai 43.panta pirmajā daļā tieši norādītajās situācijās. Piemēram, ja ir konstatēti nodokļu parādi, tad PIL 43.pants nedod iespēju “nodrošināt uzticamību”.

Uzticamības atjaunošana ir iespējama tikai tad, ja pretendents izslēdzams sliktas reputācijas dēļ, un, “lai apliecinātu uzticamību, kandidāts vai pretendents iesniedz skaidrojumu un pierādījumus par nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu vai noslēgtu vienošanos par nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu, sadarbošanos ar izmeklēšanas iestādēm un veiktajiem tehniskajiem, organizatoriskajiem vai personālvadības pasākumiem, lai pierādītu savu uzticamību un novērstu tādu pašu un līdzīgu gadījumu atkārtēšanos nākotnē”.

Uzticamības atjaunošanas līdzekļi

Šo pasākumu kopums ir piemērojams atkarībā no tā, kāds izslēgšanas pamats uz pretendentu vai kandidātu ir attiecināts. Piemēram, ne visu izslēgšanas pamatu novēršanai ir nepieciešama sadarbošanās ar izmeklēšanas iestādēm vai nodarītā kaitējuma novēršana.

Savukārt ir gadījumi, kad PIL 43.pants skaidri noteic, kādas darbības jāveic, lai uzticamību varētu uzskatīt par atjaunotu. Piemēram, apstākļos, kad izslēgšanas pamats ir konstatēts par kandidāta vai pretendenta norādīto personu, uz kuras iespējām kandidāts vai pretendents balstās, lai apliecinātu savu kvalifikāciju atbilstoši prasībām, vai uz pretendenta norādīto apakšuzņēmēju, kura veikamo būvdarbu vai sniedzamo pakalpojumu vērtība ir vismaz 10 000 eiro, uzticamība

tiek uzskatīta par atjaunotu tad, kad šī persona ir tikusi nomainīta pret tādu personu, kura atbilst prasībām.

Tāpat īpaša uzmanība jāvelta uzticamības atjaunošanai pēc konkurences pārkāpumiem. Proti, lai gan PIL 43. pants nenosaka atsevišķus pasākumus, kas būtu veicami apstākļos, kad persona ir atzīta par vainīgu vai atbild par naudassodas samaksu saistībā ar konkurences tiesību pārkāpumu, PIL 42. pants paredz, ka pat gadījumos, kad tas noticis, pretendenta vai kandidāta izslēgšana nenotiek, ja attiecīgā institūcija (Konkurences padome), "konstatējot konkurences tiesību pārkāpumu, par sadarbību iecietības programmā kandidātu vai pretendentu ir atbrīvojusi no naudas soda vai naudas sodu ir samazinājusi".

Arī PIL 42. panta otrās daļas 7. punktā noteiktajā gadījumā viens no pierādījumiem, ar ko pretendents vai kandidāts var atjaunot uzticību, ir "kompetentās institūcijas atzinums". Būtiski, ka "kompetentās institūcijas atzinums" kā pierādījums uzticamības atjaunošanai ne vienmēr ir saistīts ar konkurences pārkāpumiem.

Neatkarīgi no tā, kādā veidā tiek mēģināts atjaunot uzticamību, jāņem vērā, ka PIL 43. pants uzliek pienākumu ne tikai sniegt paskaidrojumus, bet arī uzrādīt attiecīgus pierādījumus.

Vienlaikus nav atrisināts jautājums par to, kā rīkoties, ja pretendents vai kandidāts nepiekrīt noteiktā naudassoda lielumam vai pieteiktā kaitējuma apmēram.

T.i., lai pretendents vai kandidāts varētu turpināt dalību iepirkumā, PIL pieļauj uzticamības atjaunošanu tikai gadījumos, kad pretendents vai kandidāts atzīst pieteikto kaitējumu vai noteikto naudassodu.

Apkopojot minēto, secināms, ka šobrīd PIL paredz gana daudz gadījumu, kuros pretendenta vai kandidāta reputācija tiek atzīta par nepiemērotu dalībai iepirkuma procedūrā, un pretendents vai kandidāts var tikt pakļauts izslēgšanai no iepirkuma.

Vienlaikus likumā ir iestrādāts regulējums, ar kura palīdzību persona var atjaunot savu uzticamību. Šis mehānisms visai lielu pierādīšanas nastu uzliek tieši pretendentam vai kandidātam, un nepieciešamais pierādījumu kopums ir jāsatavo samērā īsā laika periodā, turklāt apstākļos, kad daļa šo pierādījumu ir jāsaņem no valsts vai pašvaldību kompetentajām institūcijām.

Ņemot vērā minēto, īpaši uzsverams būtu no PIL anotācijas teksta izrietošais – tieši pasūtītājam ir jāspēj nošķirt maznozīmīgi pārkāpumi no pārkāpumiem, kas objektīvi nav pieļaujami personām, kuras pretendē uz publiskajiem resursiem.

<https://lvportals.lv/viedokli/361053-pretendenta-reputacija-publiskajos-iepirkos-un-iespeja-to-atjaunot-2024>